

417. Vác, Tabán utca 16.

(Pest megye) Kú

A telken az egykori német város területén 2005 szeptemberében folytattunk megelőző feltárást 50 m²-nyi területen. A feltárt 15 objektum – többnyire szemétdödrök – a 18–19. századra keltezhetőek, de betöltésükben korábbi kerámiát (pl. bélyeges grafitos fazékpereget) is találtunk.

BATIZI ZOLTÁN

418. Vác, Zichy utca 5.

(Pest megye) Kk, Kú

A telken a középkori német városon kívül, a Rád felé nyíló városkaputól 60–80 m-re 2005 augusztusában folytattunk próbafeltárást, amelynek során kb. 60 m²-en 28 objektumot tártunk fel. Ezek egy része kisszámú 16–17. századi kerámiával keltezett árok, a másik része gazdag 18–19. századi leletanyagot tartalmazó gödör. Ezek mellett néhány lelet nélküli gödör és cölöplyuk is napvilágra került.

BATIZI ZOLTÁN

419. Vác, Zichy utca 20.

(Pest megye) Kú

2005 októberében kb. 100 m²-es területet tártunk fel a telken, a középkori Német város városfala mellett, és a falon kívüli részen. Területünk Ny-i, parkoló felőli sarkában előkerült az egykori városfal alapozásának legalsó részéből – kb. 20×30 cm-es területen – két-három habarccsal kötésben levő kődarab. A fal többi részletét egy 18–19. századi betöltésű árok kiásásakor pusztíthatták el, legalábbis ezt az árkot találtuk a fal helyén. A falon kívül, tőle K-re két, a fallal párhuzamos, V-keresztmetszetű árkot tártunk fel, betöltésük a 18. századra tehető. A külső árok mellett, annak közvetlen közelében 5 sírban 6 csontváz került napvilágra. Négy sírgödör iránya ÉK–DNy-i volt, az ötödiké rájuk merőleges. A vázak rendetlenül, összevissza hajlított végtagokkal, szinte behajlítva kerültek a gödrökbe. Mivel temetőnek, templomnak nincs nyoma a sírok közvetlen közelében, elképzelhető, hogy az egykori városárkok mellé koporsó és minden viseleti tárgy nélkül elhantolt személyek törvényen, társadalmon kívüliek (kivégzettek, börtönben elhunytak?) lehettek. A temetkezések a szegény kerámiaanyag alapján a 18. századra keltezhetőek. A falrészlet, az árkok és a sírok mellett 18–19. századi gödör is előkerült.

BATIZI ZOLTÁN

420. Vámosgyörk határa

(Heves megye) R, B

Az épülő gázvezeték Heves megyei szakaszának nyomvonalán 2004-ben terepbejárás során váltak ismertté a 2005-ben kutatás alá vont lelőhelyek.

Szilfa-lapos: A lelőhely Vámosgyörk DK-i határában, a jászárokszállási műút és a Gyöngyös-patak által behatárolt területen található. A felszíni gyűjtés során többnyire vaskori és késő bronzkori (Gáva) kerámia került elő. 2005-ben 400 m hosszú és 1 m széles árokszakaszban folytattunk feltárást. Átlagosnak mondható sűrűséggel jelentkezett több árok és tárológödör foltja, amelyek leletanyaga a késő bronzkori Gáva-kultúrkörbe sorolható. Az objektumok viszonylag szegényes leletanyaggal rendelkeztek, kivételt csak egy-két tárológödör bőséges leletanyaga jelentett.

Vízre-járó-dűlő: Vámosgyörk DK-i határában, a Gyöngyös-pataktól kb. 600 m-re egy kisebb domb tetején található. 2005-ben a mindössze 50 m hosszú, 5 m széles szelvényben végeztünk régészeti feltárást. Háromszoros sekély árokrendszert és több tárológödört tártunk fel csekély számú nagyon töredékes, megkopott kerámiadarabokkal. A megfigyelt telepjelenségek alapján egy rézkori(?) többszörös körárok megléte sejthető. Sajnos a terület K-i részén további bővítésre nem volt lehetőség, így a körárok meglétéről csak feltételeken beszélhetünk.

DANYI JÓZSEF

421. Vámoszabadi határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Á

2005. április 14-én helyszíni szemlét végeztem régészeti hatástanulmány készítéséhez.

Kisbács-Koldustelep: Bejártam a vizsgált területre benyúló, nagy kiterjedésű lelőhelyet. A felszínen régészeti leletet nem találtam. A bánya profilját átvizsgáltam, beásást nem figyeltem meg, és leletet sem találtam.

Sárás-puszta: A vizsgált terület déli részén, közvetlenül a Kisbácsára vezető műút, illetve a töltés mellett Árpád-kori telepnyomot azonosítottam. A lelőhely egy jól észrevehető kiemelkedésen helyezkedik el, amely a Sárás-puszta és a Kisbácsa közötti széles, feltöltődésben lévő Duna-ág É-i partján emelkedik. A lelőhely DDK-i irányban – követve a dombvonulatot – nagy valószínűséggel Kisbácsa beépített területe alatt folytatódik.

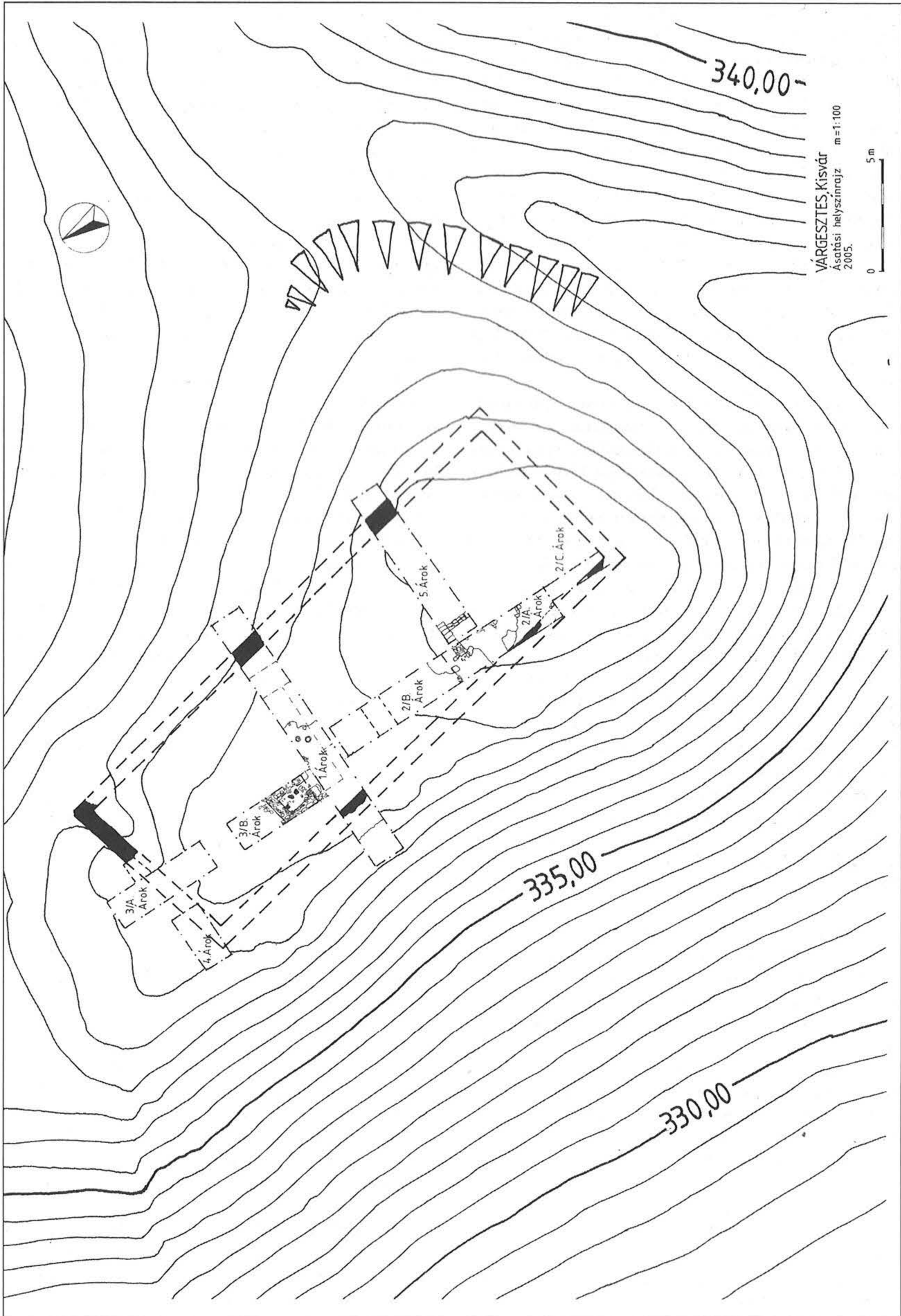
A fejlesztési terület É-i csücskében hasonló magasságú homokdombon szintén Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő. A lelőhely az előzőnél kisebb területre terjed ki és kisebb intenzitású, ÉK-i széle bizonytalan.

TAKÁCS KÁROLY

422. Várgesztes, Kisvár

(Komárom-Esztergom megye) Kö

A közismert gesztesi várhegytől D-re – légvonalban mintegy 150 m-re, de közel 60 m-rel alacsonyabban, lényegében már a völgy túlsó oldalán – az 1980-as években Nováki Gyula és Sándorfi György egy alig 10×30 m-es kiterjedésű építmény maradványait mérte fel. A DK felől könnyen megközelíthető dombot egy talán természetes eredetű, de emberkéz által tovább alakított árok

választja el a tőle D-re meredeken emelkedő hegyhát-tól, s a keskeny, nyújtott plató É-i szélén egy kőfal részlete is megfigyelhető volt. Mivel G. Sándor Mária az 1960-as években folytatott kutatások során nem találta meg a mai vár helyén az 1326-ban említett korai gesztesi erősség egyértelmű maradványait, Sándorfi György joggal feltételezte, hogy az általuk felmért építmény lenne azonosítható a Csák-nemzetség 13. századi eredetű várával.²⁹ E feltevés ellenőrzésére 2003-ban – a 14. sz. végi mai gesztesi vár környezetében végzett kutatás kapcsán – egy K–Ny-i irányú kutatóárokkaal vágtuk át a „kisvár” területét, majd 2005-ben – az ELTE III. évfolyamos középkoros régészhallgatói tanácsátása keretében – ezzel párhuzamos, illetve erre merőleges további kutatóárokkaal kíséreltünk meg átfogó képet kapni az építmény alaprajzi elrendezéséről és építésének koráról.

Munkánk eredményeképpen megállapíthatjuk, hogy itt egy közel szabályos téglalap alaprajzú, 26×9 m alapterületű, csupán 70 cm széles kőfallal épített épület emelkedett, melynek maradványai ÉNy-on erősen lepusztultak, s elsősorban a valamivel alacsonyabb K-i részen maradtak meg jobban. Egykori belső osztást nem figyelhetünk meg, ugyanakkor az alig 20–40 cm vastag agyagos-humuszos felső réteg alatt szinte mindenütt előkerült egy csupán néhány cm vastag habarcsterítés, melyet padlóként vagy padló-aljzatként értelmezhetünk. Ez utóbbiba mélyedve az épület Ny-i hosszfaa közelében egy-egy, főként téglából – köztük római tegulákból – épített, négyzetes építmény került elő, melyek közül az É-ra esőt vizsgálhattuk alaposabban. Az 1,5×2 m külső méretű, 30–40 cm falvastagságú, szabadon álló építmény elsősorban kályhaalépítményként lenne értelmezhető – betöltéséből kerültek is elő mázas kályhacsempetöredékek és kályhaszemek –, azonban benne és környékén semmiféle tüzelésre utaló nyom illetve tapasztástöredék nem mutatkozott. Úgy az említett kályhacsempék és -szemek, mint az edénytöredékek a 15. századra utalnak, ennél korábbi illetve későbbi leletanyag nem került elő, bár az említett habarcsterítést több helyen is átvágtuk az alatta található feltöltés vizsgálata céljából. Mindez arra utal, hogy itt nem a korai gesztesi várat, hanem inkább a 14. sz. végén felépített mai várhoz kapcsolódó, pontosabb funkcióját illetően még tovább kutatandó késő középkori építmény azonosíthatunk.

Munkatársak: Szatlóczi Gábor, Bíró Ádám, Bollók Ádám, Dévai Kata, Gál Viktor, Kiss Virág, Koller Melinda, Krémer Balázs, Masek Zsófia, Németh András, Sándor Ildikó és Tókes Tímea régészhallgatók. Felmérés: Pusztai Tamás (Miskolc).

FELD ISTVÁN

423. Várvölgy, Kis-Lázhegy

(Zala megye) B

Folytatva a 2003-ban megkezdett kutatást az uzsai bazaltbánya területén, 2005. március 20. és november 30. között 27 000 m² felületet tártunk fel. A 174 kutatóárokkaal 365 objektumot találtunk. A változatos felszínű terület nem azonos intenzitású. Ahol tufás a felszín, vagy közvetlenül a felszín alatt jelentkezik a bazaltköves réteg, alig találhatók települési jelenségek, de az agyagos és agyagos-löszös felületeken is megfigyeltünk üres felületeket. Ezekben a helyeken sejthetjük a föld felszínére épített házakat. Az ÉNy-i részen jelentkeztek legsűrűbben a gödrök, de a DK-i részen is az átlagnál gyakrabban találtunk beásásokat. A feltárt terület K-i szélén sincsenek objektumok, itt elértük a kutatott településrész szélét.

A beásások különböző méretű és formájú gödrök és cölöplyukak. A nagy cölöplyukak többnyire egyesével kerültek elő, de a terület DK-i részén hármassorokba rendezve egy földfelszíni épület nyomait is rögzíthettük. A tölcséres nyílású, erősen kihasasodó gabonásvermek többnyire a terület Ny-i felén jelentkeztek, a K-i oldalon pedig három kultikus gödör került elő, amelyekbe eredetileg ép edényeket helyeztek. A legnagyobb gödörkomplexumok felülete elérte az 50 m²-t, volt olyan gödrünk, amelyből 30 m³ földet emeltünk ki. A nagy és mély, többnyire ovális beásások eredetileg agyagkitermelő gödrök lehettek, amelyeket aztán háztartási hulladékkal töltöttek fel. Több esetben megfigyelhetjük, hogy a gödrök legfelső rétege leletmentes föld, tehát a hulladékgödröket „lezárták”, hogy a szerves anyag bomlásának bűzétől megszabadítsák a települést. A sekély, gyakran teljesen alakatlan gödrök rendeltetését nem ismerjük.

A leggyakoribb lelet a kerámia. Anyaguk, formájuk és díszítésük nagyon változatos. Egyaránt megtalálhatók a durvább anyagú, pirosas vagy barnás színű, enyhén kihasasodó fazekak, a nagyméretű tárolóedények és a sötét színű, simított felületű használati- és díszkerámiák töredékei. Előbbiek oldalán gyakoriak szalagfülek vagy kiugró fogóbütykök, amelyeket többször ujjbenyomásos plasztikus léccel kötöttek össze. A kihajló peremek simák vagy síkozottak, ritkábban árkontak, de előfordul, hogy ujjbenyomással díszítették a peremét. A mély tálak behúzott peremei simák, síkozottak vagy turbántekercses díszűek, oldaluk gyakran fésűs díszű, de vannak sima, lapos tálak, ezek egyes darabjain talpgyűrű is előfordul. A tölcséres nyakú, kiugró vállú edényeket árkontással, függőleges vagy ferde kannelúrával díszítették. Viszonylag gyakoriak a többszörös, ívelt bordák, amelyek egy vagy több, kis, hegyes bütyök díszítik körülné. A csészék és csuprok kihajló pereműek, S-profillal vagy bikónikus testtel, többnyire háromszög keresztmetszetű, perem fölé magasodó füllel és omphalosos fenékkiképzéssel. Találtunk több „mini” edényt és cipő alakú szoptató edény töredékét is. A kerámiaanyag megerősíti, hogy a várvölgyi települést csak az urname-

29 SÁNDORFI GY.: Hozzászólás az Árpád-kori „kisvárak” problémájához. Műemlékvédelem, 1987. 16–20.